

КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

Демченко Надія Олександрівна

**СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНОГО НАВЧАННЯ
СПІЛКУВАННЯ В ПРОДУКТИВНИХ ВИДАХ МОВЛЕННЕВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОМУ КОМПЛЕКСІ
ENGLISH THROUGH COMMUNICATION ДЛЯ 6-ГО КЛАСУ
СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ**

Спеціальність 13.00.02-
методика навчання : германські мови

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття вченого ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ - 1996

ДВ 33.83

Дисертація є рукопис.

Робота виконана на кафедрі методики викладання іноземних мов Київського державного лінгвістичного університету.

- Науковий керівник - кандидат педагогічних наук
професор Н.К.СКЛЯРЕНКО
- Офіційні опоненти - доктор педагогічних наук
професор О.Б. ТАРНОПОЛЬСЬКИЙ
кандидат педагогічних наук
доцент С.С.КОЛОМІЄЦЬ

Провідна організація - Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

Захист відбудеться " " 1996 р. о

години на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 50.26.01 по присудженню вченого ступеня доктора (кандидата) наук у Київському державному лінгвістичному університеті (252650, м. Київ, вул. Червоноармійська, 73)

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці університету.

Автореферат розісланий " " 1996 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

С.С.С. Л.П.СМІЛЯКОВА

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00755370 (R)

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

AB-33,839

Бурхливі зміни в житті суспільства привели до зростання потреби у міжнаціональному спілкуванні, що знайшло своє відображення у зміні практичної мети навчання іноземних мов в школі, яка зараз формується як навчання іншомовного спілкування. Отже соціальне замовлення суспільства вимагає перегляду існуючих підходів до організації та проведення навчально-виховного процесу з іноземної мови і створення нових підручників та навчальних посібників, зокрема для середньої загальноосвітньої школи.

Колективом авторів під керівництвом професора Н.К.Скляренко створюється серія навчально-методичних комплексів (НМК) для інтенсивного навчання англійської мови в середній школі під загальною назвою English through Communication (автори НМК для 6-го класу: Н.К.Скляренко, Н.І.Бичкова, Н.О.Демченко, С.Л.Сахарова, С.Ю.Ніколаєва, Н.М.Поповіч, Б.І.Рубінські, Л.П.Смелякова, І.І.Соколюк, Е.Г.Хоменко). Головними вихідними положеннями НМК English through Communication (EtC) є навчання спілкування через спілкування іноземною мовою, що вивчається, у всіх видах мовленнєвої діяльності (МД). Це означає, що процес навчання за НМК EtC буде побудований як модель реального процесу комунікації із збереженням всіх його головних параметрів - вмотивованості, ситуативності, об'єктивної наявності адресата мовлення, незалежно від того, про яке спілкування йдеться - усне чи письмове (Ю.І.Пассов).

Досліджено ряд окремих питань створення НМК EtC: характер текстів-полілогів та їх використання в НМК для початкового ступеня (Л.М.Яценко), типологія ігрових вправ та їх комплексне використання (І.А.Данилович), відбір текстів та

методика навчання рецептивних видів МД - читання (Л.П. Смельякова) та аудіювання (С.Л. Захарова) та деякі інші.

Актуальність даного дослідження продиктована кількома чинниками. По-перше, тим фактом, що навчання іншомовного спілкування є на сьогодні практичною метою навчання іноземної мови (ІМ), а також тим, що найголовним засобом навчання є підручник, і лише за його допомогою стає можливою практична реалізація розробленої системи вправ для навчання спілкування. Незважаючи на те, що проблема теорії вправ була широко досліджена як в рамках комунікативного підходу (І.Л. Бім, Б.А. Лapidус, Ю.І. Пассов, Б.Л. Скалкін, В.Б. Царькова, С.Ф. Шатілов, Е. П. Шубін та ін.) так і в методиці інтенсивного навчання (Т.С. Китайгородська, М.А. Майорова, Н.К. Скляренко, Т.М. Смирнова, та ін.), питання створення окремої системи вправ для взаємопов'язаного навчання спілкування в продуктивних видах МД - говорінні та письмі - залишаються нерозробленими і вимагають подальших досліджень. По-друге, до останнього часу в школі письмо розглядалось лише як засіб навчання. Такий статус письма зумовлював збіднення технології навчання. Згідно з діючою Програмою з іноземної мови для середньої школи (1991) письмо вже розглядається не тільки як засіб, але і як мета навчання іноземної мови в школі. По-третє, ідентичність схем породження мовлення продуктивних видів МД - говоріння та письма - дозволяє ставити питання про доцільність взаємопов'язаного навчання усного та письмового спілкування іноземною мовою, що повинно знайти своє відображення в системі вправ НМК EtC для 6-го класу. В зв'язку з цим, можна стверджувати, що відсутність

теоретичного обґрунтування окремої системи вправ для взаємопов'язаного навчання усного та письмового мовлення та її практичної реалізації в шкільних підручниках для інтенсивного навчання, іноземної мови, свідчать про актуальність теми даного дослідження.

Об'єктом даного дослідження є система вправ для навчання основних видів МД в НМК EtC з англійської мови для 6-го класу (другий рік навчання).

Предметом дослідження є окрема система вправ для взаємопов'язаного навчання спілкування в продуктивних видах МД в НМК EtC з англійської мови для 6-го класу.

Метою даного дослідження є наукове обґрунтування, практична розробка та експериментальна перевірка ефективності системи вправ для взаємопов'язаного навчання спілкування в продуктивних видах МД - говорінні та письмі в НМК EtC з англійської мови для 6-го класу середньої школи.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити ряд завдань:

- проаналізувати психологічну, психолінгвістичну, педагогічну та методичну літературу з проблеми дослідження та визначити відповідні передумови для створення системи вправ для взаємопов'язаного навчання спілкування з продуктивних видів МД в НМК EtC для 6-го класу;

- обґрунтувати можливість взаємопов'язаного навчання говоріння та письма в рамках обраного методичного підходу;

- визначити вимоги до вправ у говорінні та письмі, що входять до запропонованої системи;

- визначити типи та види вправ у говоріння та письмі, які повинні увійти до системи, що розробляється;

- розробити окрему систему вправ для взаємопов'язаного навчання говоріння та письма в НМК EtC для 6-го класу;

- експериментально перевірити ефективність розробленої системи вправ в рамках двох циклів уроків;

- розробити методичні рекомендації до взаємопов'язаного навчання спілкування в продуктивних видах МД.

Для вирішення поставлених у дисертації завдань використувалися такі методи дослідження: критичний аналіз вітчизняної та іноземної літератури з психології, лінгвістики, методики викладання іноземних мов, педагогіки; наукове спостереження за навчальним процесом з іноземної мови в середній школі; тестування з метою визначення початкового та кінцевого рівня навченості учнів середньої школи в продуктивних видах МД; анкетування учнів з метою визначення їх відношення до предмету, що вивчається; експеримент.

Наукова новизна полягає в тому, що в даному дослідженні вперше теоретично обгрунтована та практично реалізована окрема система вправ для взаємопов'язаного навчання спілкування в продуктивних видах МД школярів 11-13 років в НМК EtC для 6-го класу.

Теоретичне значення даної дисертації полягає в тому, що в ній з урахуванням даних психології, лінгвістики, педагогіки та методики навчання іноземних мов, розроблені вимоги до вправ, що входять до системи вправ, обгрунтована послідовність вправ в середині системи і доведена необхідність взаємопов'язаного навчання говоріння та письма в НМК EtC для 6-го класу.

Практичне значення дисертації полягає в розробці системи вправ для взаємопов'язаного навчання

спілкування в продуктивних видах МД в НМК EtC для 6-го класу, у створенні двох ситуативно-тематичних циклів уроків підручника (1-го та 2-го), включаючи тексти-поділоги та вправи для навчання спілкування в продуктивних видах МД, в розробці методичних рекомендацій до використання запропонованої системи вправ в навчально-виховному процесі з іноземних мов.

А пробація роботи. Основні положення та результати дослідження доповідались на конференціях молодих вчених (Київ, 1990), на наукових конференціях Полтавського інженерно-будівельного інституту (Полтава, 1991-1994), на першій національній конференції з питань методики викладання іноземних мов та питань лінгвістики (Київ, травень 1994), на обласному семінарі вчителів Полтавської області, присвяченому проблемам нових підручників (Полтава, грудень 1994), на семінарах з проблем інтенсивного навчання (Київ 1993-1994), на курсах підвищення кваліфікації вчителів Полтавської області (Полтава 1993-1994), на міжнародній конференції "Методичні та лінгвістичні проблеми викладання мови як іноземної" (Полтава, червень 1994).

Крім цього, результати дослідження відображені в НМК EtC для 6-го класу, а також в трьох наукових статтях і п'яти тезисних публікаціях доповідей (1990-1994).

На захист виносяться такі положення:

1. Вправи, що входять до розробленої системи взаємопов'язаного навчання спілкування в продуктивних видах МД в НМК EtC для 6-го класу, повинні відповідати таким вимогам: бути вмотивованими, комунікативними, ситуативно обумовленими, забезпеченими необхідними вербальними і невербальними

опраами за умови їх поступового зняття, бути переважно колективними за формов організації, мати рольовий або ігровий компонент.

2. Враховуючи ідентичність схем породження усного і письмового мовлення, аналогічний характер мотиву, предмету, продукту та результату продуктивних видів МД, в системі вправ для навчання іншомовного спілкування в підручнику EtC для 6-го класу середньої школи доцільно навчати взаємопов'язано. У зв'язку з первинністю усного і вторинністю письмового спілкування в системі встановлюється така послідовність вправ: виключно усні, усні з письмовим компонентом, виключно письмові.

3. Розроблена окрема система вправ повинна включати три послідовні комплекси: I комплекс - для удосконалення слуховимовних навичок говоріння, формування лексичних і граматичних навичок говоріння і письма та орфографічних навичок письма; рівень мовленнєвого продукту - словоформа, фраза/речення; комплекс II - для удосконалення лексико-граматичних навичок говоріння і письма та орфографічних навичок письма, а також початку розвитку вмінь говоріння та письма; рівень мовленнєвого продукту - усні та письмові діалогічні одиниці, усні та письмові надфрагові одиниці, усний мікродіалог, усний та письмовий мікромонолог; комплекс III - для розвитку вмінь говоріння та письма; рівень мовленнєвого продукту - усний діалог, усний та письмовий монолог у відповідності з вимогами програми.

4. Запропонована система вправ для взаємопов'язаного навчання спілкування в продуктивних видах МД, як показали результати експериментальних досліджень, забезпечуватиме дос-

татньо високий рівень навченості школярів говоріння (83,7%) і письма (82,2%).

Структура та обсяг дисертації.

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, бібліографії та додатку. Робота викладена на ... сторінках, бібліографія нараховує ... джерел, з них ... іноземними мовами. Додаток містить матеріали анкетування та фрагменти навчальних матеріалів НМК EtC для 6-го класу.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі вміщено аналіз психологічних, педагогічних та методичних передумов створення окремої системи вправ для навчання взаємопов'язаного спілкування в продуктивних видах МД.

В рамках нашого дослідження базовою психологічною теорією став особистісно-діяльнісний підхід (І.О. Зимня), з точки зору якого розглядаються всі методичні та педагогічні положення навчання іноземної мови. Він включений до загального контексту діялісного підходу, сформованого на базі психологічних та психолого-педагогічних положень Л.С. Виготського, П.Я. Гальперіна, В.В. Давидова, Д.В. Ельконіна О.М. Леснтьєва, А.К. Маркової, Н.Ф. Талигіної, С.Л. Рубінштейна, та інших дослідників.

Тенденція особистісного підходу виявляється в новій класифікації сучасних методів навчання (Ш.М. Амонашвілі, О.К. Дусавицький, Л.В. Занков, М.Р. Казанський, І.Ю. Кулагіна, І.Я. Лернер, В.О. Сухомлинський, Л.М. Фрідман, Т.І. Шукіна). В контексті категорії діяльності школяр розглядається як суб'єкт учбової діяльності, а сам процес оволодіння іно-

земно мовою як учбова діяльність. Як об'єкт навчання виступає іншомовна мовленнєва діяльність (МД), яка формується в єдності її спонукально-мотиваційних, аналітико-синтетичних та виконавчих ланок. Акцент у навчанні переноситься з викладача на процес навчання, викладання організується не як трансляція інформації, а як активізація та фасилітація процесів усвідомленого навчання.

Конкретизація загальних психолого-педагогічних підходів при вирішенні проблем навчання спілкування в продуктивних видах МД реалізується через аналіз вікових особливостей підлітків 11-13 років з точки зору особистісно-діяльнісного підходу, в термінах якого виділяються три основних фактори розвитку особистості: провідний тип діяльності, особистісні новоутворення, соціальна ситуація. Провідним типом діяльності підлітків є інтимно-особистісне спілкування. Ігрова діяльність не є ще повністю побутою в цьому віці, тому вона також входить до переліку основних видів діяльності підлітка. Центральне особистісне новоутворення, яке знаменується вступом до підліткового віку, - рефлексія, тобто усвідомлення себе як особистості. Це новоутворення викликає у підлітків специфічні для них потреби у самоствердженні та самовираженні. Соціальна ситуація полягає в розширенні соціальних контактів при переважній орієнтації на свого ровесника, емансипації від дорослих, активності, різноманітних формах соціальної взаємодії у спілкуванні.

Емоційність займає особливе місце в загальній структурі особистості. За останні два десятиріччя в суміжних з методикою наук з'явилась велика кількість експериментальних досліджень, які переконливо свідчать про велику роль емоційних

процесів у навчанні іншомовної діяльності (Н.В. Вітт, О.Е. Запорожець, О.Г. Ковальов, В.П. Кузовлев, О.М. Леонтьев, Я. Рейківський, О.К. Тихомиров, П.М. Якобсон). Емоційно-чуттєва сфера, здійснюючи тонізуючий вплив на всі психічні процеси, змінює умови їх проходження (Я. Рейківський). Ми намагались використати цю особливість особистості через включення емоцій у ситуації спілкування, що моделюються.

Для того, щоб керувати будь-яким процесом, необхідно знати його структуру та рушійні сили. Мотивація пов'язана з вивченням спонукальних сил людської активності та закономірностями соціального регулювання поведінки та формування особистості. Проблеми мотивації присвячена велика кількість робіт у вітчизняній та іноземній психологічній і педагогічній літературі (В.Г. Асєєв, Л.Г. Божович, В.В. Давидов, І.О. Зимня, О.М. Леонтьев, С.Л. Рубінштейн, Т.І. Лях, А.К. Маркова, В.Ф. Моргун, О.В. Орлов, Є.І. Савонько, П.М. Якобсон, О.В. Петровський, Х. Хеккаузен, А.С. Alchuller, D. Falor, J. McIntire, М. Csikszentmihalyi, D.S. McClelland, R. De Charms, С.Р. Roders, Y.P. Connell, E.Z. Deci, R. Tausch та ін.). Встановлено, що мотивація здійснює вплив на продуктивність або успішність учбової діяльності. Крім того, вона визначає відношення людини до діяльності, до інших людей, до самого себе як суб'єкта діяльності. Цей складний, багатокomпонентний, багатофазовий процес, в якому беруть участь різноманітні (вольові, когнитивні, емоційні) складові, причому мотивація не безпосередньо впливає на успішність діяльності, а опосередковано, через інші особистісні компоненти. В рамках нашої проблеми це означає, що мотивація реалізується через в с в систему педагогічних, психологічних та мето-

дичних засобів, а вмотивованість посяде перше місце в ієрархії вимог до вправ, що входять до розробленої системи.

Серед сучасних методичних напрямків, безпосередньо спрямованих до навчання іншомовному спілкуванню, є комунікативний підхід (І.Л. Бім, В.О. Лалідус, Є.О. Маслико, Ю.І. Павсов, В.Л. Скалкін, Н.К. Складренко, Ю.І. Павсов, С.П. Шатилов, D. Бутне, J.-Z. Clark, T. Hutchinson, W. Littlewood, W. Rivers) та метод активізації резервних можливостей особистості та колектива Г.А. Китайгородської як його окремих прояв. Ефективність комунікативної методики та інтенсивного навчання пояснюється передусім тим, що вони зумили достатньо повно втілити у своїй практиці сучасні дані педагогіки, психології, а також комунікативної лінгвістики, спираючись на дослідження в області теорії діяльності, особистості та колектива, мовної активності. МА дозволяє максимально інтенсифікувати процес навчання іншомовному спілкуванню передусім за рахунок раціональної організації діяльності спілкування на заняттях. Беручи до уваги той факт, що метою нашого дослідження є створення системи вправ для взаємопов'язаного навчання спілкуванню в продуктивних видах МД, ми будемо нашу систему вправ, спираючись на загальні методичні принципи комунікативної методики та МА.

В розділі розглядається можливість взаємопов'язаного навчання спілкуванню в продуктивних видах МД, що спирається на загальні психологічні характеристики, які забезпечують можливість їх взаємопов'язаного розвитку. Вони визначаються ідентичністю схем мовопородження, аналогічним характером предмету, продукту і результату діяльності при мовленні та письмі, загальністю дії механізмів пам'яті, осмислення та

випереджаючого синтезу (Л.С. Виготський, М.І. Геа, М.І. Жинкін, І.О. Зимня, О.М. Леонтьєв, І.П. Павлова, З.М. Цветкова).

Аналіз вікових особливостей, психологічної структури особистості підлітка, його учбової та мовленнєвої діяльності, розглянутих через призму особистісно-діяльнісного підходу, дав можливість сформулювати попередні вимоги до вправ, що створили основу системи для взаємопов'язаного навчання спілкування в продуктивних видах МД у підручнику для 6-го класу.

Другий розділ даного дослідження, присвячений проблемі вправ, що увійшли до запропонованої системи. Система не існує сама по собі, вона реалізується через окремі елементи, що відтворюють її змістовну та формальну сторони. Вибір цих елементів, їх розташування зумовлені відповідною метою та завданнями, методичними та психологічними концепціями, а також деякими іншими факторами.

Система вправ і типи вправ співвідносяться як частини і ціле, тому визначення типів є одночасно і визначенням складу системи вправ.

Вправи, що входять до розробленої системи вправ для навчання спілкування в продуктивних видах МД, повинні відповідати таким окремим методичним вимогам: бути вмотивованими, комунікативними, реалізуватися як в усній, так обов'язково і в письмовій формі; мати ігровий компонент; ступінь керування діями учнів повинен відповідати етапу навчання, тобто необхідне поступове послаблення керування діями учня з боку вчителя; вправи повинні забезпечуватись необхідними опорами, які поступово знімаються; мати

переважно колективний характер (це відноситься і до письмових вправ). На базі цих вимог виділено критерії, до створили основу типології вправ, які увійшли до розробленої системи. Подамо їх у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Типологія вправ для навчання спілкування в продуктивних видах МД у підручнику English through Communication

Критерій	Типи вправ	Види вправ
1. Емотивованість	емотивовані невмотивовані*	
2. Ступінь комунікативності	некомунікативні ** умовно-комунікативні власно комунікативні	лексичні, граматичні, орфографічні, фонетичні; в імітації, підстановці, розширенні, звуженні, трансформації, об'єднанні мовленнєвих аразків та ін. повідомлення, опис, бесіда, написання записки, листа, об'яви та ін.
3. Форма реалізації мовлення	виключно усні усні з письмовим компонентом виключно письмові	вправи в техніці письма вправи у висловленні своїх думок у письмовій формі
4. Ступінь керування	з повним керуванням з частковим керуванням з мінімальним керуванням	
5. Наявність ігрового компоненту	з ігровим компонентом без ігрового компоненту	з рольовим ігровим компонентом з нерольовим ігровим компонентом
5. Необхідність забезпечення опорам	з використанням опор	з використанням штучно створених опор, з використанням природних опор

Критерій	Типи вправ	Види вправ
7. Засіб організації	фронтальні (усні) хорові (усні) індивідуальні (усні та письмові) групові (усні та письмові)	

* Даний тип вправ не входить до розробленої системи вправ.

** Даний тип вправ використовується лише у формі гри.

Як видно з таблиці 1, ми виділяємо 7 головних критеріїв та відповідно 18 типів вправ. В зв'язку із складністю деякі з типів вправ підрозділяються на види.

Запропонована система вправ для взаємопов'язаного навчання спілкування в продуктивних видах МД будуватиметься у відповідності до стадіальності розвитку мовленнєвих навичок і вмінь та рівня мовленнєвого продукту учнів. Система включатиме три комплекси вправ, які є макроелементами системи; види вправ, що входять до комплексів, є мікроелементами системи. Комплекс I спрямований на формування лексичних, граматичних та орфографічних навичок та на вдосконалення вимовних навичок. Рівень мовленнєвого продукту - словоформа, фраза. Сюди входять такі види вправ: в прослуховуванні/читанні МЗ, в імітації МЗ, у підстановці в МЗ, у трансформації МЗ, у відповідях на запитання, в розширенні/звуженні МЗ, в орфографії. Комплекс вправ II спрямований на вдосконалення орфографічних, лексико-граматичних навичок та початку розвитку мовленнєвих вмінь. Рівень мовленнєвого продукту - діалогічна єдність (ДЄ), надфразова єдність (НФЄ), усний мікродіалог (МД), усний та письмовий мікромонолог (ММ). До комплексу II увійшли такі види вправ: в об'єднанні МЗ в ДЄ: питання -

відповідь, питання - контрвідповідь, повідомлення - повідомлення, повідомлення - запитання, спонукання - згода, спонукання - запитання, на об'єднання ДЄ у МД, МЗ у НЄ, НЄ у ММ. Комплекс вправ III націлений на розвиток мовленнєвих змін висловлювати свої думки в діалогічній та монологічній формах (усній та письмовій). Рівень мовленнєвого продукту - усний діалог (Д), усний та письмовий монолог (М) у відповідності до вимог програми. Комплекс III включає такі види вправ: вправи у створенні усних діалогів, усних та письмових монологів різних типів.

Подемо структуру системи вправ у таблиці 2 (див. таблицю 2 на с.15).

Система багатоступенева і сходження здійснюється знизу вгору відповідно до етапу формування навичок і вмінь, рівня мовленнєвого продукту: від словформи/фрази до рівня ДЄ або НЄ, від них до рівня МД та ММ, а потім до усного діалога та усного і письмового монолога, тобто від найпростішого до найскладнішого. Кінець одного етапу та початок іншого в процесі формування, удосконалення та розвитку мовленнєвих навичок і вмінь відбувається поступово, без різких меж. Тому в таблиці вони зображені хвилястою лінією. Середина таблиці подана у вигляді трапеції, що розширюється вгору: вона зображує зростання рівня мовленнєвого продукту.

Веручи до уваги той факт, що метою нашого дослідження є взаємопов'язане навчання спілкування в продуктивних видах МД, дана система вправ ставить своєю метою не лише навчання говоріння, але й письма як зміня фіксувати власне усне мовлення з комунікативною метою. У запропонованій нами системі формування та вдосконалення навичок здійснюється на першому

Таблиця 2

Система вправ взаємопов'язаного навчання

спілкування в продуктивних видах мовленнєвої діяльності

<p>III Для розви- тку ВМІНЬ висловлювати свої думки в діало- гічній та моно- логічній формах</p>	<p>Усний ДІАЛОГ Д-розпитування Д-інтерв'ю Д-договір Д-обмін вражен- нями Д-диску- сія</p>	<p>Усний і пись- мовий МОНОЛОГ М-повідомлення М-опис М-розповідь М-оповідан- ня М-рекомен- дація</p>	<p>Вправи у створен- ні усних діало- гів, усних та письмових моно- логів різних ти- пів</p>
<p>II Для удоскона- лення орфо- графічних, лек- сико-граматич- них НАВИЧОК і по- чаток розвитку ВМІНЬ діалогічного та монологічного мовлення</p>	<p>МД</p>	<p>ММ (у,п)</p>	<p>Вправи на об'єд- нання МЗ в ДЄ: питання - відповідь, питання - контрзапитання, повідомлення - повідомлення, повідомлення - запитання, спонукання - згода, спонукання - запитання, в об'єднанні ДЄ у МД, МЗ у НЄС, НЄС у ММ</p>
<p>I Для формування лексичних, граматичних, орфографічних НАВИЧОК і вдосконалення вимовних навичок</p>	<p>фраза/ слово- форма (у, п)</p>	<p>Вправи в прослуховуванні/чи- танні МЗ, в імітації МЗ, у підстановці в МЗ, у трансформації МЗ, у відповідях на запитання, в розширенні/звуженні МЗ, в орфографії</p>	
<p>КОМПЛЕКСИ ВПРАВ</p>	<p>РІВЕНЬ МОВЛЕННЄ- ВОГО ПРО- ДУКТУ</p>	<p>ВИДИ ВПРАВ</p>	

Примітка: цифрами I, II, III позначені комплекси вправ;
МЗ - мовленнєвий зразок; ДЄ - діалогічні одиниці; НЄС -
надфразсві одиниці; МД - мікродіалог; ММ - мікромонолог; Д -
діалог; М - монолог; у - в усній формі; п - в письмовій формі.

етапі, тобто на рівні словоформи та фрази; далі на рівні ДС учні обмінюються репліками у формі записок, а на рівні НФС вони починають навчатися висловлювання своїх думок на письмі. Запропонована система вправ реалізується в ситуативно-тематичних циклах уроків НМК EtC для 6-го класу.

Співвідношення кількості усних і письмових вправ у НМК EtC приблизно відповідає співвідношенню даних видів МД в природних умовах (3:1). Кількість тих або інших вправ залежить також від поставленої мети та змісту матеріалу. Наведемо кількісне співвідношення вправ у говорінні та письмі в таблиці 3.

Таблиця 3

Процентне співвідношення вправ у говорінні та письмі в НМК EtC

Номер циклу	Говоріння	Письмо	Говоріння та письмо разом
1	46,4%	18,3%	65,2%
2	38,4%	17,6%	56,0%
3	41,9%	16,0%	57,9%
4	25,4%	22,5%	48,0%
5	37,0%	11,1%	48,8%
6	34,2%	11,4%	45,6%
7	36,4%	12,9%	49,4%
всередньому	37,1%	15,6%	52,7%

Відомо, що однією з умов існування системи є послідовність її елементів та їх взаємний зв'язок. У розробленій нами окремій системі вправ усні та письмові вправи НМК розташовані, як правило, в такій послідовності: перша - третя вправи майже завжди усні, четверта - усна з письмовим компонентом або виключно усна, п'ята (шоста) - письмова, шоста - усна, сьома (домашня) вправа - письмова. Дана закономірність не випадкова. Така послідовність вправ зумовлена кількома факторами: по-перше, письмо виступає в ролі "цементуючого" елементу для усного мовлення, немале скріплюючи його фунда-

мент; по-друге, письмові вправи відіграють роль фасилітуючого прийому, який дозволяє регулювати ритм роботи. Зміна яко-го абсолютно необхідна для ефективної діяльності підлітка. Продемонструємо описану послідовність усних і письмових вправ на прикладах.

1. Do you like travelling? Surely you do. Let's recollect the song about travelling.

2. The captain is talking to the members of the crew about their future professions. But it's very noisy on board the ship. Will you help the captain and ask the same question louder?

Example.

Sp* 1 (Captain): Would you like to be a cook?

Sp 2: (member of the crew): Yes, cooking is my hobby.

Sp 1: Would you like to be a fireman? //**

Sp 3: A fireman? It's up to me.

Sp 1: Would you like to be a painter? //

Sp 4: To be frank, painting is my hobby.

Sp 1: Would you like to be a photographer? //

Sp 5: It sounds interesting.

3. Let's play a "memory chain" game. Who will start?
(P1: ... is the captain. P2: ... is the captain and Arthur Marshal is a cameraman. P3: Arthur Marshal is a cameraman and Emilly Simon is a linguist. Etc.

4. We're making the album "Professions". Here are the pictures. Copy the numbers of the pictures and write the names of the corresponding professions.

Sp* - speaker, //** - позначає паузу для висловлювання учня.

Example: 1 - a doctor

5. a) We're going to play a "guessing game". All of you will perform a profession. We're to guess it. We say "It looks like a ...". If we're right, "It" says: "Yes, you are right", if we're not right - "You are mistaken".

b) Now let's sum up all the professions mentioned in a chain.

6. Soon we're having a party devoted to your future professions. We're to find out two things beforehand:

1) What are you going to be? 2) What do your parents do? Let's work in two groups. Pupils of group 1 are sociologists and pupils of group 2 are themselves. The sociologists start asking the questions. Put down the information.

Example.

P1 (sociologist): I say, N, what are you going to be?

P2: I'm going to be a painter.

P1: N - painter. What do your parents do?

P2: My mother is a teacher.

P1: N's mother - teacher.

(Підкреслені письмові нотатки учнів).

7. Homework. Ти - вий соціолог. Постав запитання "What are you going to be?" семи учням паралельної групи. Занотуй їх відповіді.

На основі здійсненого дослідження вважємо, що розроблена система вправ відповідає вимогам, які висуваються власно до системи, тобто всі її елементи взаємопо'язані, зафіксований порядок їх взаємного розташування, визначена ієрархія підрядності, враховується адатність до функціональної взаємодії, типи та види вправ розташовано в послідовності, яка

враховує рівень мовленнєвого продукту. В свою чергу комплекси вправ, що входять до системи, побудовані з урахуванням стадіальності засвоєння матеріалу в циклі уроків і рівня мовленнєвого продукту. Система вправ знаходить конкретну реалізацію в циклах уроків підручника.

Третій розділ присвячений експериментальній перевірці ефективності запропонованої системи вправ, яка перевірялася під час природного навчаючого вертикального експерименту. В розділі описується організація і проведення експерименту, об'єкти та результати експериментальних зрізів рівня навченості учнів в продуктивних видах МД.

Експеримент було проведено в 6-му класі 29-ої середньої школи м. Полтави. В ньому взяли участь 19 осіб. Тривалість експериментального навчання складала 25 годин, концентрація годин - 3 уроки на тиждень.

Мета експерименту - перевірка ефективності запропонованої системи вправ, додаткова задача - прослідкувати динаміку змін взаємно відносин між вчителем та учнями і учнів між собою.

Експеримент проходив у два етапи. На першому планувалося перевірити доступність запропонованої системи вправ, другий етап експерименту мав за мету перевірку навчаючої здатності запропонованої системи вправ з використанням матеріалів НМК EtC для 6-го класу в повному обсязі та оцінки досягнутого рівня навченості у продуктивних видах МД.

Для коректної та об'єктивної оцінки роботи системи нами були визначені критерії оцінки рівня навченості школярів з урахуванням специфіки функціонування діалогічного та монологічного мовлення, а також вимог програми.

Кінцеві результати експериментального навчання спілкування в продуктивних видах МД подано в таблиці 5 (див таблицю 5 на с.).

Таблиця 5

Приріст рівня вмінь учнів у говорінні та письмі

Вид висловлювання Зріан	Діалог (y)	Монолог (y)	Монолог (п)
Післяекспериментальний	83,7%	81,8%	82,2%
Передекспериментальний	63,2%	65,9%	65,6%
Приріст	20,5%	15,9%	17,6%

Результати здійсненого експерименту дозволяють дійти таких висновків: 1) підтверджена правомірність висунутої гіпотези про те, що навчання, побудоване на основі розробленої системи вправ, забезпечує достатньо високий рівень навченості спілкування в продуктивних видах МД; 2) доведена позитивність запропонованої системи для учнів 6-го класу; 3) запропонована послідовність усних та письмових вправ дозволила здійснити одночасне навчання обох продуктивних видів МД, при цьому вдалося підтримати високу продуктивність праці за рахунок зміни ритму, уникнути монотонності, чергуючи усні та письмові вправи; 4) в позитивний бік змінилось відношення багатьох учнів до предмету, зменшився стан тривожності, з'явилась впевненість у своїх силах та бажання працювати; 5) здійснились помітні позитивні зміни міжособистісних відношень всередині групи, з'явилось бажання працювати разом, підвищилась мотивація навчання, причому найбільш помітні успіхи слабких учнів.

Загальний зміст роботи відображений в таких публікаціях:

1. Психологічні передумови створення системи вправ для взаємопов'язаного навчання продуктивних видів мовленнєвої діяльності для інтенсивної методики // Міжвуз. наук. конф.: Тези доп. - Полтава: Полт. ІВІ, 1993. - С. 62. (Рос. мовою)

2. До питання про вимоги до вправ у продуктивних видах мовленнєвої діяльності в інтенсивній методиці // 45 міжвуз. наук. конф.: Тези доп. - Полтава: Полт. ІВІ, 1993. - С. 92.

3. Типологія вправ у продуктивних видах мовленнєвої діяльності в підручнику англійської мови для 6 класу середньої школи. // Міжвуз. наук. конф.: Тези доп. - Полтава: Полт. ІВІ, 1994. - С. 64.

4. Система вправ для навчання іншомовного спілкування у продуктивних видах мовленнєвої діяльності у підручнику для 6-го класу English through Communication // Лінгвістичні та методичні проблеми викладання мови як іноземної: Міжнародна конференція. - Полтава: МСІ, 1994. - С. 111-112.

5. System of Exercises to Teach Productive Kinds of Communication in the Textbook "English through Communication" for the 6th form. // 1-st National Conference "English in an Open Society" - Kiev: KSPLEL, 1994. - P. 27-28.

6. Типологія вправ у продуктивних видах МД в підручнику англійської мови для 6-го класу. - Рос.- Деп. в ДНТБ України. - 22.08. 1994. - N 1731. - Укр. - 8 с.

7. Вимоги до вправ у говорінні та письмі у підручнику англійської мови для 6-го класу // Методика викладання іноземних мов. - 1994. - Вип. 23. - С.

8. Система вправ для взаємопов'язаного навчання опідку-
вання в продуктивних видах мовленнєвої діяльності в НМК
English through Communication на початковому етапі навчання
в середній загальноосвітній школі//Іноземні мови. 1995 - N
2. - С. 20-23.

Демченко Н.А. Система упражнений для взаимосвязанного обучения общению в продуктивных видах речевой деятельности в учебно-методическом комплексе English through Communication для 6-го класса общесредней школы.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - методика преподавания: **Германские языки**, Киевский лингвистический университет, Киев, 1996.

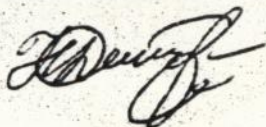
Защищено 3 научные статьи, 5 тезисов докладов, которые содержат теоретические исследования по созданию системы упражнений для взаимосвязанного обучения общению в продуктивных видах речевой деятельности в УМК EtC для 6-го класса средней школы, частные методические требования к упражнениям, входящим в систему, а также результаты экспериментальной проверки обучающей возможности разработанной системы. Установлено, что предлагаемая система упражнений имеет высокую обучающую способность и обеспечивает эффективное формирование и развитие навыков и умений учащихся в продуктивных видах речевой деятельности.

Ключові слова: взаємопов'язанне навчання, усні вправи, вправи усні з письмовим компонентом, письмові вправи.

Demchenko N.A. System of Exercises to Teach Productive Kinds of Communication in the Textbook English through Communication for the 6-th form.

Dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Studies, speciality 13.00.02 - Methodology of Foreign Languages Teaching, Kyiv State Linguistic University, Kyiv, 1996.

To be defended: 3 articles, 5 theses of papers containing theoretical research on creating and using the system of exercises to teach productive kinds of communication, which is realised in the textbook "English through Communication", special requirements to the exercises of the system as well as the experimental results. It has been established that the worked out system of exercises has rather high degree of training and educational ability and ensures effective development of students' oral and written speech habits and skills in the target language.

AB 33.839